

ДИАГНОСТИЦИРАНЕ НА УСВОЕНИТЕ ЗНАНИЯ ПО ЛИТЕРАТУРА ПРИ УЧЕНИЦИТЕ В IV КЛАС ЧРЕЗ ТЕСТОВА ПРОВЕРКА

ас. д-р Ива Стаменова

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. Настоящата разработка е насочена към диагностика знанията на учениците по литература от IV клас посредством проведено обучение по четене и извънкласно четене. Преди провеждането на теста е проведена беседа с учениците от IV клас върху изучени художествени произведения. Събеседването има за цел да се проследи интересът на учениците към определени художествени текстове, тъй като въз основа на тях се проверяват, от една страна, уменията за четене с разбиране – с кратки въпроси, поставени към съответните произведения, а от друга страна, се провокира стимулиране на въображението с допълнително поставените към приказките дейности. При тях се изисква от учениците продължение на приказката, в резултат на което завършекът да бъде различен от този в оригиналния текст, или вмъкване на допълнителен персонаж в текста, чрез който да се проследи развитието на случката от момента, в който се намеси във взаимоотношенията между останалите герои. С тестовата проверка учителят има възможността да установи не само равнището на усвоения учебен материал, но и пропуските на четвъртокласниците, за да вземе своевременно мерки по отстраняването им. Практиката на обучение показва, че твърде често учениците след усвояването на определени знания по литература не се връщат към по-рано изученото, за да си го припомнят, а насочват вниманието си към новото литературно произведение. По този начин информацията се забравя, в резултат на което при тестовата проверка проличават повърхностно усвоени знания или липса на такива. В тази връзка, изследването, проведено с два класа четвъртокласници, обозначени като ЕГ – експериментална група, и КГ – контролна група, цели да покаже съпоставително, въз основа на използваните за целта художествени произведения и включени към тях творчески дейности, знанията при двете групи, както и причините за допуснатите грешки. Идеята в този случай е учителите да насочат вниманието на учениците към необходимостта от припомнянето на изучения преди това учебен материал, тъй като той им е също толкова необходим, колкото и този, който изучават в момента по учебната програма на съответното издателство.

Ключови думи: четивна грамотност; четене с разбиране; литература; тестова проверка; равнище на овладени знания

Съзнателното четене с разбиране е също толкова важна и необходима на учениците техника, колкото и преговорът на изучените художествени произведения. До каква степен ще се усвои учебният материал, поместен в читанките на учениците, зависи, от една страна, от подбраните от авторските колективи на отделните издателства литературни текстове, а от друга – до голяма степен принос има и учителят, както и начинът, по който ще представи на учениците художественото произведение, за да може, колкото и безинтересен да е, на пръв поглед, урокът, да ги провокира да мислят, да ги включи в активна дискусия и да стимулира въображението им. Наред с това обаче не бива да се подценява и вискателността на педагога към класа, що се отнася до преговарянето на изучените литературни произведения и констатиране на знанията посредством периодично извършените за целта тестови проверки. Колкото повече ученикът чете различни текстове – художествени и нехудожествени, включени за задължително изучаване в учебната програма или свободно избрани от него, толкова повече се обогатява общата му култура, затвърдяват се знанията, стимулира се мисловната дейност въз основа на прочетеното и оттам се полагат основите на творческото вдъхновение и първите му опити да пише самостоятелни текстове.

Ето защо тук е моментът да се обърне внимание на факта, че четенето поставя началото на личностното и интелектуалното развитие на детето от ранна възраст. Затова учени като М. Мандева поставят акцент върху формирането у учениците в процеса на обучение на т.нар. функционална грамотност. Според авторката функционалната грамотност е свързана „с разбиране, осмисляне и използване на писмени текстове за постигане на конкретни цели, за развиване потенциала на личността и за нейното пълноценно участие в обществения живот“ (Mandeva 2019, 61).

В тази връзка и Р. Минчева посочва: „Четенето е „ключ“ за насърчаване и за повишаване на грамотността“ (Mintsheva 2015, 114).

В допълнение към написаното трябва да се добави, че образована личност е четящата личност; тази личност, която се интересува от различни литературни теми; която участва с желание в дискусии и свободно изразява мнението си устно, а в писмена форма създава текстове, с които доказва, че за въображението няма граници и ограничения. Четенето развива ума, мисленето и интелекта при четящото дете. Ключова роля за формирането и поддържането на интереса към четенето имат и учителите, и родителите. Затова е необходимо изграждането на партньорство и взаимопомощ между двете страни. След училище и в почивни дни четенето трябва да продължи въпреки с родители и близки, за да осъзнае детето необходимостта и потребността от извършването

на този процес, а именно да се научи да мисли, да разсъждава върху поставени към него въпроси, да интерпретира, да прави съпоставителни характеристики на герои, да съчинява и обогатява речевата си култура, да формира модели на общуване, да пише вярно, грамотно и съставя логически свързани изречения и текстове.

В този контекст А. Николова отбелязва, че: „В периода на началната училищна възраст учениците проявяват интерес към книгите и обичат да четат. Дали този интерес ще остане траен, или постепенно ще угасне, зависи както от училището, така и от семейната среда“ (Nikolova 2015, 768).

За да бъде в състояние ученикът да приложи писмено конкретно прочетена информация, най-напред следва да разбере смисъла на прочетеното. В часовете по литература много по-лесно се работи, когато е достатъчно добре осъзнато съдържанието на текста, към който е прикрепена тестовата бланка. Така учениците с лекота попълват въпросника и допуснатите грешки са далеч по-малко.

В тестовата проверка, проведена с учениците в IV клас, са включени въпроси от два предходни теста, върху които са работили преди няколко учебни часа, за да се провери равнището на по-рано усвоените знания, до каква степен са обърнали внимание на допуснатите от тях грешки преди, отстранени ли са пропуските в знанията, четат ли допълнителни книги в свободното време, вникват ли в съдържанието на прочетеното, често ли се припомня по-рано изучения учебен материал, какви пропуски след тази тестова проверка се регистрират и търсят ли се причините за тях.

Затова И. Симеонов изтъква, че работата с определено литературно произведение в началния етап на основната образователна степен преминава през следните етапи:

- „1. предварителна подготовка за възприемане на художествения текст;
2. първоначален прочит – схващане на това, което е разкрито в него;
3. втори прочит – анализ на някои структурни елементи на текста;
4. трети прочит – частичен – подборно четене, коментирано четене; цялостен – за обобщение, за усъвършенстване на четивната техника на учениците и за изразително четене“ (Simeonov 2005, 11).

Всичко това води до следното: стимулиране на интереса, мотивацията и въображението от четенето на литературни произведения в часовете по четене, извънкласно четене и в домашни условия. С оглед на споменатото, А. Пешева посочва, че „в основата на удоволствието от четенето е добре развитото въображение“ (Pesheva 2006, 52).

Както не можем да пренебрегнем значението на четенето с разбиране, така не сме в състояние да подминем и важността на творческия процес при учениците в началното училище. В зависимост от тестовите варианти, с които работят, пред тях, наред с попълването на теста, може да се постави и допълнителна

задача – например по откъс от даден текст в някой от въпросите да допишат края му съобразно информацията, с която разполагат за завършек на откъса на съответното произведение. На този етап се цели проверка на знанията спрямо усвоеното учебно съдържание и проверка на креативността. Разбира се, подобни експерименти се правят често с четвъртокласниците, за да получи учителят информация за усвоеното от тяхна страна, за затрудненията, с които се сблъскват в процеса на писане, и за предпочитаните от тях литературни жанрове, които им доставят удоволствие и за четене, и за събеседване, и за писане.

В това отношение А. Жекова твърди: „Началният учител е този, който поставя началото и основата за превръщане на детето в творец; за разкриване на неговите творчески способности“ (Jekova 1998, 24).

Развитието на личността се определя от знанията, компетентностите и творческите ѝ заложби. Всеки от нас е носител на едни или други таланти, които с годините са подпомогнали прогреса на обществото, в което живеем, работим, образоване се и продължаваме да творим, да създаваме продукти, от които благата се възползваме и до днес. Затова Я. Стоименова е на мнение, че: „Творчеството като основна човешка способност за обновяване на природата и материалния свят, за откриване на нови, непознати пътища към бъдещето е от решаващо значение за развитието на обществото и личността“ (Stoimenova 2005, 26).

В този ред на мисли, В. Чилева проследява взаимовръзката между проблемната ситуация и творчеството. Ученикът твори, когато на вниманието му е поставен даден проблем, върху чието разрешаване се фокусира писмено, без значение за кой учебен предмет става въпрос – литература, математика, околна среда и пр. Според авторката проблемността в обучението е възможна, ако за целта се създадат определени условия. Неслучайно В. Чилева поставя акцент върху проявата на проблемност по отношение на учебното съдържание, което „включва задачи и въпроси, обективно проблемни за учениците“ (Chileva 2018, 18).

Както при възрастните, така и при учениците в началното училище се оказва, че творческата дейност до голяма степен е повлияна от нагласата, желанието и емоцията, изпитана от четящия ученик вследствие на съприкосновението с пробудилото интереса му литературно произведение.

В тази връзка, творческата дейност в началната училищна възраст е представена като дейност, която е повлияна от емоционалния свят на човека, от промяната в чувствата и от мотивираността му да твори.

За да се проверят не само знанията, но и интересът на учениците към предпочитани литературни четива, е проведена тестова проверка в рамките на изучавани от четвъртокласниците художествени произведения в часовете по литература и извънкласно четене. На учениците е предложени тест, състоящ се от 15 въпроса от затворен тип. Изследването се реализира с две групи четвъртокласници – IV^A клас, обозначен като контролна група – КГ, и IV^B клас

– експериментална група – ЕГ. Те са възпитаници на 8. СУ „Арсени Костенцев“ – Благоевград.

Спецификата на работа с учениците от двата класа налага диференцирането на четвъртокласниците в отделни групи, означени като КГ и ЕГ, респективно – контролна група и експериментална група. По-продължителен е периодът на работа с учениците от ЕГ, затова и резултатите при тях са по-високи в сравнение с връстниците им от КГ. Изследването обхваща различен период и при двете групи – с ЕГ се работи в продължение на един месец, а с контролната група – в рамките на две седмици. То се прави с цел да се проследят съпоставително постиженията и на двете групи, на които са им предоставени за самостоятелна работа едни и същи текстове и тестове, насочени към проверка на уменията за четене с разбиране и затвърдяване на по-рано усвоеното учебно съдържание. Разбира се, вследствие на този педагогически експеримент се констатира, че учениците от ЕГ са с много по-добри резултати в сравнение със съучениците им от КГ, с които работихме в продължение на две седмици. С този експеримент се доказва, че периодът на работа и системната подготовка от страна на учениците в поставените от учителите в извънучебно време писмени упражнения и допълнителни творчески дейности оказват неминуемо влияние върху по-високо отчетените резултати при четвъртокласниците от ЕГ и по-ниски процентни стойности при тези от КГ.

В изведените процентни съотношения към въпросите от теста е видимо, че по-добри резултати са постигнати от учениците от експерименталната група – при 9 от въпросите те показват по-високи резултати в сравнение със съучениците им от контролната група. При тях от общо 15 въпроса на 6 показват сравнително високи резултати, а при два от въпросите – №8 и №10, са отчетени еднакви процентни стойности и за двете групи – ЕГ и КГ, 100%. Получените данни потвърждават факта, че системното четене на художествени произведения, съпроводено с тестовата проверка на уменията за четене с разбиране, за изразяване на лично мнение, придружено с доказателства от конкретното литературно произведение, както и стимулирането на креативността чрез допълнително посочените за домашна работа творчески задания, е в основата на отчетената успеваемост при всеки един от двата класа. Тук обаче не бива да се изключва и ролята на учителя, който ежедневно трябва да работи със своите възпитаници, за да усвояват с лекота новия учебен материал и периодично да се връщат към по-рано изучените урочни теми с цел затвърдяване на знанията, правенето на съпоставителна характеристика между герои от различни литературни произведения, анализи и сравнения на текстове със сходен сюжет. С не по-малка степен на важност е интересът и желанието на учениците за затвърдяване и обогатяване на знанията както в часовете по литература, така и в часовете по извънкласно четене и тези, предназначени за формиране на комуникативно-речевите умения чрез създаването на писмени текстове от типа: подробен пре-

разказ, сбит преразказ, подбoren преразказ, трансформиращ преразказ, както и съчиняването на устни текстове със смяна на ролите между героите, приказка по подобие на тази, върху която работят с предварително структуриран за целта план, от който да се ръководят, и др. под. От посоченото става ясно, че причините за изведените процентни стойности в таблиците могат да бъдат от различно естество. Наред със споменатото не бива да се пропуска като не по-малко значима причина и мотивацията на отделния ученик за всекидневна и задълбочена подготовка по фундаменталния учебен предмет български език и литература.

Количествен и качествен анализ на теста по литература

Таблица 1. Коя дума в четиристишието е употребена в преносно значение?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
83,33%	81,82%	16,67%	18,18%

Получените резултати на първия въпрос показват, че верният отговор „в“ е посочен от 83,33% от учениците в контролната група и от почти толкова висок процент – 81,82%, от учениците в експерименталната група, т.е. значително голям е дялът на учениците, запознати с употребата на думи в преносно значение. Грешни отговори избират 18,18% от четвъртокласниците в експерименталната група и 16,67% от контролната група.

Таблица 2. Кой от текстовете е художествен?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
75,0%	90,91%	12,5%	4,54%

Въпрос № 2 изисква от учащите се запознаване със същността на художествения текст. Близки са процентните стойности между групите, които се спират на верния отговор. Той е отбелязан от 75,0% от КГ и 90,91% от ЕГ. Прави впечатление, че еднакви данни се регистрират при грешно отбелязаните отговори „а“ и „в“ от двете групи. Те са 12,5% за КГ и 4,54% за ЕГ. В КГ има повече ученици, които не познават същността на художествения текст, в сравнение с ЕГ поради пропуски в знанията.

Таблица 3. В кое произведение литературен герой е Смахурко?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
86,36%	95,83%	9,54%	4,67%

При въпрос № 3 верният отговор „а“ е с близки стойности за групите, като по-висок е процентът в КГ – 86,36%, и малко по-нисък за ЕГ – 95,83%, което доказва, че много от учениците знаят литературното произведение и добре познават героите в него. В таблицата са представени и грешните отговори при всяка една от групите. Повече са допуснатите грешки от страна на КГ – 9,54%, а в ЕГ процентът на сгрешеност е 4,67%. Объркването при учениците от ЕГ за името на литературния герой е резултат от това, че не си спомнят всички герои от приказката „Патиланско царство“, тъй като скоро не са я препрочитали, и поради тази причина са се замислили върху избора на съответното литературно произведение.

Таблица 4. С коя подходяща поговорка ще допълните изречението от приказката „Спящата красавица“?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
86,36%	91,67%	5,64%	4,67%

Във въпрос № 4 за пореден път са отбелязани близки процентни стойности между двете групи, при това отново в полза на ЕГ. Верният отговор „б“ е такъв за 91,67% от ЕГ и за 86,36% от КГ. От резултатите става ясно, че учениците от двата класа се ориентират правилно в избора на подходящата поговорка, съответстваща на съдържанието на приказката. Не липсват и грешки в отговорите на тестваните лица от двете групи. Еднакъв е процентът на грешните отговори „а“ и „в“ за представителите на ЕГ – 4,67%, и малко по-висок за тези от КГ – 5,64%. Объркването при определени четвъртокласници от ЕГ се дължи на неяснота в тълкуването на посочените поговорки.

Таблица 5. Какво съдържа откъсът от народна песен?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
63,64%	100%	„б“ – 31,82%; „в“ – 4,45 %	0%

При петия въпрос разликите в изведените в таблицата проценти показват, че учениците от ЕГ знаят какво представлява понятието „диалог“ и без затруднения го откриват в текста. Верният отговор „а“ бележи 100,0% за ЕГ и 63,64% за КГ. Грешни отговори дават учениците от КГ при избора на останалите два отговора – „б“ и „в“, представени със следните процентни съотноше-

ния: „б“ – 31,82%, и „в“ – 4,45%. Грешките при учениците от КГ са резултат от повърхностния прочит на откъса на песента и породилите се колебания относно значението на думите „диалог“ и „монолог“.

Таблица 6. От каква творба е текстът?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
83,33%	100%	„а“ – 12,5%; „в“ – 4,16%	0%

В шестия въпрос се регистрира 100,0% правилност на посочения от ЕГ верен отговор „б“, като представителите на КГ са отбелязани в таблицата с 83,33%. Допуснатите грешки по отношение на останалите два отговора – „а“ и „в“, са представени от учениците от КГ. По-висок е процентът на сгрешеност при отговор „а“ – 12,5%, и сравнително нисък е той за отговор „в“ – 4,16%. От резултатите е видимо, че учениците от ЕГ познават в цялостност съдържанието на текста и знаят, че е част от народна песен и не е нито легенда, нито стихотворение.

Таблица 7. Какво качество на Пипи проличава в думите, изречени от нея?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
90,91%	100%	„а“ – 4,55 %; „б“ – 4,55%	0%

На въпрос № 7 еднакъв е процентът на грешните отговори, посочени от учениците. Отговорите „а“ и „б“ са с равни процентни стойности при представителите на КГ – 4,55%. Верният отговор „в“ бележи 100,0% за ЕГ и 90,91% за КГ. По-нисък е резултатът при представителите на КГ в сравнение с ЕГ, а след проверката в мотивите си учениците посочват, че са объркали съдържанието на романа с подобен на него, където реплика от подобен тип би се тълкувала като „заядливост“, а не като „щедрост“, що се отнася до вълшебните произведения.

Таблица 8. Кое е основното чувство в стихотворението?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
100%	100%	0%	0%

На осмия въпрос верният отговор „б“ е посочен като такъв от 100,0% и от двете групи – КГ и ЕГ. Това е показател за изградените умения при учениците да работят със стихотворения и да откриват съдържащите се в тях чувства.

Таблица 9. Кой е авторът на стихотворението „Татковина“?

Процент верни отговори „КГ“	Процент верни отговори „ЕГ“	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
37,5%	68,18%	„а“ – 8,33%; „б“ – 54,17%	„б“ – 31,82%

При деветия въпрос учениците маркират и трите варианта. Отговор „а“ е посочен от 8,33% от КГ, а отговор „б“ са го отбелязали 54,17% от представителите на КГ и 31,82% са тези от ЕГ. Верният отговор „в“ е с по-висок процент при ЕГ – 68,18%, за разлика от КГ – 37,5%. В този въпрос ситуацията е аналогична както във въпроса с романа „Пипи Дългото чорапче“. Препоръчително за практиката на обучение е периодично да се припомнят изучените автори с помощта на кратки биографични сведения, както и да се преговарят накратко написаните от тях литературни произведения.

Таблица 10. Какво чувство изразява стихотворението?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
100%	100%	0%	0%

При десетия въпрос за пореден път е постигната 100,0% резултатност в групите при отбелязването на верния отговор „в“. Учениците правилно посочват, че в откъса на стихотворението се долавя чувството на увереност.

Таблица 11. Какво съдържа строфата?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
91,67%	90, 91%	„в“ – 8,33%;	„а“ – 4,45%; „в“ – 4,55%

На въпрос № 11 отново са близки процентите на открилите верния отговор „б“ – 91,67% за КГ и 90,91% за ЕГ. Обърканите отговори от учениците са със сравнително ниски процентни стойности. Отговор „а“ е посочен от 4,45% от ЕГ, а отговор „в“ – от 8,33% от КГ и от 4,55% от ЕГ. Причината за допуснатите грешки от участниците в изследването се дължат на трудности при боравенето с понятията: повторение, олицетворение и сравнение, което наложи допълнителна работа с тях чрез подходящи за целта упражнения.

Таблица 12. Кой е авторът на романа „Ян Бибиян.
Невероятните приключения на едно хлапе“?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
83,33%	95,45%	„а“ – 12,5%; „в“ – 4,67%	„в“ – 4,54%

На въпрос № 12 верният отговор „б“ е маркиран от 95,45% от ЕГ и от 83,33% от КГ. Не липсват и грешки, макар значителният процент от тестваните лица да дават верен отговор. Учениците от КГ получават отговор „а“ с 12,5%, а отговор „в“ е с почти сходни резултати – 4,67% за КГ и 4,54% за ЕГ. С този въпрос за пореден път се доказва, че в практиката на обучение е потребна нуждата от припомняне на изучените през учебната година автори и произведения.

Таблица 13. Какво е основното чувство в стихотворението?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
91,67%	90,91%	„а“ – 8,33%	„б“ – 9,91%

Таблицата на въпрос № 13 за пореден път показва приблизителност в процентните стойности. Верният отговор „в“ е маркиран от 91,67% от КГ и от 90,91% от ЕГ. Твърде незначима е процентната доминация на КГ над ЕГ и причината за това се дължи на колебания относно избора на думите „почит“ или „възхищение“. Според тях текстът позволява да се използват и двете думи. Сред тестваните ученици се срещат и такива, които смятат, че в текста се долавя нотка на тревога. Макар и в ниска степен, в таблицата са отразени и грешно посочените отговори „а“ и „б“, като отговор „а“ е маркиран от КГ с 8,33%, а другият неправилен отговор „б“ е посочен с 9,91% от ЕГ.

Таблица 14. От кого е написана поредицата от разкази,
поместени в книгата „Патиланско царство“?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
91,67%	90,91%	4,67%	4,54%

При въпрос № 14 са близки стойностите в процентите на грешно посочените отговори от двете групи „а“ и „в“. Контролната група ги отбелязва

с 4,67%, а експерименталната – с 4,54%. При верния отговор „б“ също са близки стойностите – 91,67% за КГ и 90,91% за ЕГ. Въпреки частично допуснатите грешки обнадеждаващото е, че мнозинството от тестваните ученици са се спрели на верния отговор. В мотивите си за грешките те изтъкнаха, че колебанията им са породени от стремежа да запомнят предимно заглавието на новия урок, отколкото автора.

Таблица 15. Какви са тримата братя от народната приказка?

Процент верни отговори – КГ	Процент верни отговори – ЕГ	Процент грешни отговори – КГ	Процент грешни отговори – ЕГ
62,5%	81,82%	„а“ – 20,83%; „в“ – 16,67%	„а“ – 13,64%; „в“ – 4,45%

В последния въпрос 81,82% от ЕГ отбелязват верния отговор „в“, а 62,5% – от КГ. При сгрешените отговори са осезаеми процентните разлики. Отговор „а“ е отбелязан с 20,83% от КГ и с 13,64 % от ЕГ, докато при отговор „в“ разликата са в пъти повече – 16,67% за КГ и 4,45% за ЕГ. Допуснатите грешки се дължат на повърхностен прочит на текста, в резултат на което е посочен отговор, несъответстващ на съдържанието на народната приказка. По-важното в случая е, че правилният отговор е с високи проценти и за двете групи, което е доказателство, че при внимателен прочит на откъса без особени затруднения се достига до вярното твърдение.

В резултат от проведеното изследване, придружено с количествен и качествен анализ, може да се обособят следните изводи.

1. Учениците от експерименталната група са отчетли по-високи резултати по отношение на усвоеното учебно съдържание в сравнение с учениците от контролната група, при които сгрешените отговори са повече.

2. Този експеримент върху работени вече тестове показва, че учителите трябва да обърнат по-сериозно внимание на времето, което четвъртокласниците отделят за преговор, обобщение и подготовка на урока за следващия час.

3. Желателно е в часовете по извънкласно четене, в работата по индивидуални или групови дейности да се съблюдава периодично равнището на знания чрез прилагането на кратки тестови въпросници. Паралелно с това следва да се предвидят и дейности за проверка на творческите им умения, защото целта на литературното обучение е не само да се овладее учебният материал, поместен в читанките, но и да се подтикне детето от постъпването си в училище към откриването на твореца у себе си. Тези творчески умения, съчетани със солидна теоретична подготовка от изученото по литература, ще бъдат необходими на учениците в горните класове, когато от тях ще се изисква да пишат по-сложни творчески разработки и литературни анализи.

Приложение

Тест по литература

Име на ученика:

Клас:

№

1. Коя дума в четиристишието е употребена в преносно значение?

**На уста ми сладка дума
ще бъде тоз кът,
дето Дунав, Вардар, Струма
и Марица си текат.**

- а) Дунав
- б) текат
- в) сладка

2. Кой от текстовете е художествен?

а) Световен океан наричаме водната обвивка на Земята, която разделя сушата на континенти и острови.

б) Едно време имаше един кит. Той живееше в океана и ядеше всички риби... И това трая, докато в океана остана една-единствена малка рибка, една Кротушка-хитрушка.

в) На Земята има четири океана и многобройни по-малки басейни със солена вода, които наричаме морета.

3. В кое произведение литературен герой е Смахурко?

- а) „Патиланско царство“
- б) „Ян Бибиан. Невероятните приключения на едно хлапе“
- в) „Ние, врабчетата“

4. С коя подходяща поговорка ще допълните изречението от приказката „Спящата красавица“?

А момичето пораснало и станало красавица

- а) през куп за грош
- б) за чудо и приказ
- в) след дъжд качулка

5. Какво съдържа откъсът от народна песен?

**– Ей, момиче, малка моме,
тук съм дошъл да те питам
лале ли си, зюмбюл ли си?**

– Не съм лале, не съм зюмбюл,
не съм цвете в градина...

- а) диалог
- б) монолог
- в) нито едно от двете

6. От каква творба е текстът?

С чудните си песни Орфей карал камъните да се движат, дърветата да се накланят към него, а реките да променят течението си. Омайвал дори боговете.

- а) народна песен
- б) легенда
- в) стихотворение

7. Какво качество на Пипи проличава в думите ѝ?

– **Томи и Аника, приготвила съм много подаръци за вас – рече Пипи.**

- а) алчност
- б) заядливост
- в) щедрост

8. Кое е основното чувство в стихотворението?

**В горите, в горите зелени,
ах, знам –
тъй много цветя има там.**

- а) тъга
- б) радост
- в) страх

9. Кой е авторът на стихотворението „Татковина“?

- а) Марк Твен
- б) Ангел Каралийчев
- в) Петко Р. Славейков

10. Какво чувство изразява стихотворението?

**Напред! Науката е слънце,
което във душите греи!
Напред! Народността не пада
там, где то знанието живей!**

- а) тревога
- б) съмнение
- в) увереност

11. Какво съдържа строфата?

**Малко цвете съм в полето,
аз съм синия синчец,
любя въздуха, небето,
кича полския венец.**

- а) повторение
- б) олицетворение
- в) сравнение

12. Кой е авторът на романа „Ян Бибиян. Невероятните приключения на едно хлапе“?

- а) Петко Славейков
- б) Елин Пелин
- в) Асен Разцветников

13. Какво е основното чувство в стихотворението?

**Златна рибка хванах – ай!
Идвайте да се дивите.
Хубава е, то се знай:
красота на красотите!**

- а) почит
- б) тревога
- в) възхищение

14. От кого е написана поредицата от разкази, поместени в книгата „Патиланско царство“?

- а) Елин Пелин
- б) Ран Босилек
- в) Асен Разцветников

15. Какви са тримата братя от народната приказка?

Един ден тримата братя отишли да оберат узрелите орехи. Те набрали само една торба, но се скарали кой да вземе повече от орехите. Повикали Хитър Петър да им ги раздели.

- а) сговорчиви
- б) любезни
- в) несговорчиви

ЛИТЕРАТУРА

- Жекова, А., 1998. Развитие на устната и писмената реч на учениците в I – IV клас. *Начално училище*, 6.
- Мандева, М., 2019. „Четящото дете“ в променяния се свят – две „аксиоми“ в училищната практика, по които непременно трябва да се дискутира. *Образование*, 5.
- Минчева, Р., 2015. Мотивацията за четене – „ключ“ за повишаване на езиковата грамотност (Начален образователен етап). *Педагогически алманах*, 1.
- Николова, А., 2015. Учителите и родителите – партньори в насърчаване на детското четене. *Педагогика*, 6.
- Пешева, А., 2006. Повишаване мотивацията за четене на художествен текст в начална училищна възраст. *Начално училище*, 4.
- Симеонов, И., 2005. Литературната интерпретация в началното училище. *Начално образование*, 5.
- Стаменова, И., 2018. *Развитие на четивната грамотност на учениците чрез проектна учебна дейност*. София: Образование и познание.
- Стоименова, Я., 2005. *Организация на творческата дейност на учениците в началните класове*. Благоевград: Неофит Рилски.
- Чилева, В., 2018. *Проблемните ситуации в обучението по математика в началните класове*. София: Образование и познание.

REFERENCES

- Chileva, C., 2018. *Problemnite situatsii v obutchenieto po matematika v natchalnite klasove*. Sofia: Obrazovanie i poznanie [In Bulgarian].
- Jekova, A., 1998. Razvitie na ustnata i pismenata retsh na utshenitsite v I – IV klas. *Natshalno utshilichte* (6) [In Bulgarian].
- Mandeva, M., 2019. „Tshetuachoto dete“ v promeniashtia se sviat – dve „aksiomi“ v utchilistnata praktika, po koito nepremenno triabva da se diskutira. *Obrazovanie* (5) [In Bulgarian].
- Mintsheva, R., 2015. Motivatsiqta za tshetene – „kliutch“ za povishavane na ezikovata gtamotnost (Natchalen obrazovaten etap). *Pedagogitcheski almanah* (1) [In Bulgarian].
- Nikolova, A., 2015. Utchitelite i roditelite – partniori v nasartchavane na detskoto mislene. *Pedagogika- Pedagogy* 87(6) [In Bulgarian].
- Pesheva, A., 2006. Povichavane motivatsiata za tchetene na hudojestven tekst v natchalna utchilistna vazrast. *Natchalno utchilishte* (4) [In Bulgarian].
- Simeonov, I. (2005). Literaturnata interpretatsiq v natchalnotto utchilishte. *Natchalno obrazovanie* (5) [In Bulgarian].

Stoimenova, Q., 2005. *Organizatsiq na tvortcheskata deinost na utchenitsite v natchalnite klasove*. Blagoevgrad: Neofit Rilski [In Bulgarian].

DIAGNOSIS OF THE ACQUIRED LITERATURE KNOWLEDGE IN STUDENTS IN IVTH GRADE THROUGH A TEST VERIFICATION

Abstract. The present study aims at diagnosing the knowledge of students in literature from IVth grade through training in reading and extracurricular reading. The results obtained in the course of the research aim at ascertaining the students' knowledge regarding previously studied literary works. With the test check the teacher has the opportunity to establish not only the level of the mastered teaching material, but also the omissions of the fourth graders in order to take timely measures for their elimination. The practice of teaching shows that too often students, after acquiring certain knowledge of literature, do not return to what was previously studied in order to recall it, but turn their attention to the new literary work. Thus the information is forgotten, as a result of which the test examination reveals superficially acquired knowledge or lack of such. In this regard, the study, conducted with two classes of fourth-graders, designated as EG – experimental group and CG – control group, aims to compare their knowledge, as well as the reasons for the mistakes. The idea in this case is to take good examples from the practice of teaching, to direct teachers and students to recall the previous teaching material, as they need it as much as the one they are currently studying in the curriculum of the respective publishing house.

Keywords: reading literacy; reading comprehension; literature; test; level of mastered knowledge

✉ **Dr. Iva Stamenova, Assist. Prof.**

Web of Science Researcher ID: I - 2393 - 2015

South-West University “Neofit Rilski”

Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: ivona07@swu.bg